

Чекан Оксана Іванівна,
ORCID ID: 0000-0002-3480-6366

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівський державний університет*

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У ПІДТРИМЦІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З АУТИСТИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В УКРАЇНІ

THE ROLE OF DIGITALIZATION IN SUPPORTING INCLUSIVE EDUCATION FOR PRESCHOOL CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS IN UKRAINE

Стаття присвячена аналізу особливостей інклюзивної освіти в Україні, зокрема її впровадженню в закладах дошкільної освіти для дітей з аутистичними порушеннями. Основна увага приділяється використанню цифровізації як ефективного засобу для підтримки та розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Автор розглядає нормативно-правову базу, яка регламентує інклюзивну освіту в Україні, включаючи закони «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про охорону дитинства», «Про соціальні послуги» та інші. Також значну увагу присвячено практичному досвіду організації інклюзивних груп у дошкільних установах, що засновано на рекомендаціях Міністерства освіти і науки України. Автор аналізує важливість інклюзивного навчання, що починається з дошкільної освіти та забезпечує наступність у загальній середній освіті. У статті висвітлюються методи та підходи, які використовуються для адаптації освітнього середовища під потреби дітей з аутизмом, з акцентом на роль цифровізації. Аналізується роль ІКТ у підвищенні ефективності освітнього процесу для дітей з аутистичними порушеннями, а також використання цифрових засобів для покращення комунікаційних навичок та соціалізації. Розглядаються потенційні виклики та ризики, пов'язані з інтенсивним використанням ІКТ, та пропонуються шляхи їхнього подолання. У статті акцентується на важливості інтеграції інклюзивної освіти у вищі рівні освіти та професійної підготовки педагогів. Мета статті полягає у висвітленні актуальних аспектів інклюзивної освіти в Україні, зосередженні уваги на викликах та перспективах використання ІКТ в навчанні та вихованні дітей з аутизмом. Окрім того, стаття має на меті підкреслити необхідність подальших досліджень і розробок в даній області для покращення якості та доступності освітніх послуг для дітей з аутистичними порушеннями в умовах цифровізації.

Ключові слова: інклюзивна освіта, особливі освітні потреби, закони України, дошкільна освіта, інклюзивні групи, корекційно-розвиткова діяльність, педагогічні інновації, інформаційно-комунікаційні технології, діти з аутизмом, аутичний спектр, цифровізація.

This article is dedicated to analyzing the features of inclusive education in Ukraine, specifically its implementation in preschool institutions for children with autism spectrum disorders. The main focus is on the use of digitalization as an effective tool for supporting and developing children with special educational needs. The author examines the legal framework that governs inclusive education in Ukraine, including the laws «On the Fundamentals of Social Protection of Disabled People in Ukraine», «On State Social Standards and State Social Guarantees», «On Child Protection», «On Social Services», and others. Significant attention is devoted to the practical experience of organizing inclusive groups in preschools, based on recommendations from the Ministry of Education and Science of Ukraine. The author analyzes the importance of inclusive education beginning from preschool and ensuring continuity in general secondary education. The article highlights methods and approaches used to adapt the educational environment to the needs of children with autism, with a focus on the role of digitalization. The role of ICT in enhancing the effectiveness of the educational process for children with autism spectrum disorders is analyzed, as well as the use of digital tools to improve communication skills and socialization. Potential challenges and risks associated with the intensive use of ICT are considered, and ways to overcome them are proposed. The article emphasizes the importance of integrating inclusive education into higher levels of education and professional training for educators. The aim of the article is to highlight the current aspects of inclusive education in Ukraine, focusing on the challenges and prospects of using ICT in the education and upbringing of children with autism. Additionally, the article aims to emphasize the need for further research and development in this area to improve the quality and accessibility of educational services for children with autism spectrum disorders in the context of digitalization.

Key words: inclusive education, special educational needs, laws of Ukraine, preschool education, inclusive groups, correctional-developmental activities, educational innovations, information and communication technologies, children with autism, autism spectrum, digitalization.

Постановка проблеми. Варто підкреслити, що в Законах України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [15], «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [10], «Про охорону дитинства» [16], «Про соціальні послуги» [19], «Про реабілітацію інвалідів в Україні» [18] чітко визначено гарантії рівного доступу до високоякісної освіти для осіб з особливими освітніми потребами в масових навчальних закладах, а також забезпечення необхідної психолого-педагогічної і корекційно-розвиткової допомоги.

Вимоги щодо отримання освіти дітьми з особливими освітніми потребами в визначено у Постанові Кабінету Міністрів України, яка регламентує «Порядок організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у навчальних закладах загальної освіти», прийнятій 15 серпня 2011 року та зміненої 9 серпня 2017 року [17].

Також, згідно зі статтею 12 Закону України «Про дошкільну освіту», у дошкільних освітніх установах для забезпечення освітніх та соціальних потреб, а також організації корекційно-розвиткової діяльності можуть бути створені спеціальні та інклюзивні групи. Це забезпечує доступ до дошкільної освіти для усіх дітей, що досягли відповідного віку, надаючи їм рівні можливості для розвитку [11].

У «Концепції розвитку інклюзивної освіти в Україні», прийнятій у 2010 році, акцентується на необхідності забезпечення усім дітям з особливими освітніми потребами рівного доступу до освіти та наступність між рівнями освіти: рання допомога – дошкільна освіта – загальна середня освіта [12].

Практика інклюзивного виховання в Україні з'явилася дещо раніше ніж інклюзивне навчання, дозволяючи дітям з особливими освітніми потребами інтегруватися в масові дошкільні установи. Початок інтеграції інклюзивної освіти в дошкільні програми відбувся з впровадженням програми «Дитина» у (1992 р.) в розділі «Діти з особливими освітніми потребами». У розділі окреслено освітні задачі, що стоять перед педагогами, визначено умови, які сприяють успішній педагогічній роботі, викладено зміст і критерії успішного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, а також надано рекомендації для батьків [7].

Отже, політика впровадження інклюзивної освіти має передбачати комплекс заходів, що розпочинаються з дошкільної освіти та продовжуються у шкільній освіті, щоб забезпечити цілісний підхід до навчання та розвитку дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У 2015 році Міністерство освіти і науки України розробило інструктивно-методичні рекомендації щодо організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти (Лист МОН № 1/9-487 від 12 жовтня 2015 року) [13].

У 2015 році Міністерство освіти і науки України видало інструктивно-методичні рекомендації для створення та функціонування інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти (Лист МОН № 1/9-487 від 12 жовтня 2015 року) [13]. У документі особлива увага приділяється забезпеченню доступності дошкільної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, включаючи дітей з інвалідністю. Освітній процес в інклюзивних групах має базуватися на використанні методів, орієнтованих на особистість, з урахуванням унікальних освітніх та пізнавальних потреб кожної дитини. З метою врахування потреб кожної дитини незалежно від особливостей, формування позитивної самооцінки, ефективної соціалізації та сприяння розвитку дітей з особливими освітніми потребами, фахівці закладів дошкільної освіти повинні забезпечити індивідуалізацію та диференціацію освітньо-виховного процесу інклюзивних групи [13].

Згідно з «Концепцією розвитку інклюзивної освіти» в Україні [6], актуалізується необхідність оновлення підходів до підготовки фахівців у галузі спеціальної освіти. Істотні зміни, що відбуваються в українській системі освіти, потребують нового погляду на роль спеціального педагога у сучасному світі [21]. Для відповідності сучасним викликам, корекційні педагоги повинні не тільки освоїти базові знання та навички, але й бути в курсі передових технологій та вміти застосовувати інноваційні підходи у професійній діяльності, зокрема інформаційно-комунікативні технології.

Педагогічні інновації почали активно досліджуватись у західних країнах наприкінці 1950-х і з початку ХХІ століття набули поширення також в Україні. Інноваційні підходи в освіті, які відіграють ключову роль в становленні новітньої освітньої системи, зумовлені тісною інтеграцією наукових досліджень та практичного застосування, спрямовані на входження в сферу інклюзивної освіти. Це втілюється через глибокі зміни в спеціальній освіті та єдність теоретичних знань із застосуванням комплексних освітніх інструментів.

В Україні інноваційну діяльність у сфері освіти закріплено такими документами, як проект «Концепції державної інноваційної політики» (1997 р.), Положення про порядок здійснення інноваційної

діяльності в системі освіти (1999 р.), а також Законом України «Про інноваційну діяльність» (2002 р.).

Проблематика інновацій у контексті інклюзивної освіти була висвітлена в дослідженнях Д. Алфімова [1], І. Ісаєвої [198], А. Колупаєвої [5] та ін.

Мета статті полягає у висвітленні актуальних аспектів інклюзивної освіти в Україні, зосередженні уваги на викликах та перспективах використання ІКТ в навчанні та вихованні дітей з аутизмом. Окрім того, стаття має на меті підкреслити необхідність подальших досліджень і розробок в даній області для покращення якості та доступності освітніх послуг для дітей з аутистичними порушеннями в умовах цифровізації.

Виклад основного матеріалу. Протягом останнього десятиліття було досягнуто величезних успіхів у розвитку різноманітних інформаційних та комунікаційних технологій. Світ переповнений сучасними технологіями, повсякденно використовуються персональні комп'ютери, ноутбуки, планшети, смартфони, а також спеціалізовані програмні застосунки (Apps). Тому, для інклюзивного закладу дошкільної освіти необхідний спеціальний педагог, який відзначається креативним підходом до застосування новітніх освітніх технологій (засоби цифровізації), стабільно досягає професійних успіхів та виявляє відкритість до безперервного вдосконалення власних навичок. У сфері освіти відбувається ряд соціально-педагогічних інновацій, що включають впровадження оновлених державних освітніх стандартів та перехід до нового змісту та структури освітнього процесу.

В українському законодавстві нормативним актом, що регулює освіту осіб з особливими освітніми потребами, в тому числі визначає необхідні умови для його реалізації, є Закон України «Про освіту» (Стаття 3), в якому сказано: «Кожен має право на якісну та доступну освіту. ... Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення чинників, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти» [14].

На сьогодні суттєву частку серед дітей із особливими освітніми потребами становлять діти з аутизмом. Згідно зі світовими дослідженнями, мінімум 1% населення стикається з аутизмом. Цей показник зазнав зростання в останні роки, що значною мірою пов'язано з підвищенням

обізнаності щодо цього діагнозу. В США, згідно з оцінками 2014 року, аутизм діагностується у 1 з 68 дітей, що відповідає приблизно 1,5% дітей, за даними Центрів з контролю та профілактики захворювань [25]. Огляд поширеності аутизму на міжнародному рівні був здійснений ресурсом Autism Reading Room [25].

Україна показує менш високу частоту випадків аутизму порівняно з іншими психічними розладами, але статистика вказує, що серед кожних 10 000 дітей від 4 до 26 мають аутизм. За останні 10 років кількість випадків аутизму зросла на 273%, у Києві тільки офіційно таких дітей – близько 300 [20].

Американська психіатрична асоціація (American Psychiatric Association) запропонувала всі діагнози, пов'язані з аутизмом, замінити терміном «Дисфункція аутичного спектру» (Autism Spectrum Disorder, ASD). Дисфункція аутичного спектру – це загальний термін, який використовується для групування ряду порушень розвитку мозку, зокрема аутичні розлади, синдром Аспергера, дезінтеграційний розлад у дітей та інші розповсюджені порушення розвитку, зокрема інтелектуальні. При розладах аутичного спектру спостерігається порушення соціального спілкування та взаємодії, а також наявна обмежена та повторювана поведінка. Детальніше про аутизм та поведінку осіб з аутизмом та розладами аутистичного спектру можна знайти на сайті National Autistic Society [35].

Як зазначено вище, Конституцією України (1996 рік), Законами України «Про освіту» (2017 рік), «Про охорону дитинства» (2001 рік) та ін. закріплена рівність освітніх прав для всіх дітей, включаючи дітей з аутизмом, що володіють однаковими соціокультурними правами на навчання. Проте, як в Україні, так і на міжнародному рівні, діти з аутистичними порушеннями зіштовхуються з численними викликами в освітньому середовищі.

Варто відзначити, що діти з розладами аутистичного спектру зазвичай добре адаптуються до взаємодії з сучасними гаджетами та технологічними пристроями. У статті, опублікованій Ресурсним центром для аутизму штату Індіана (Indiana Resource Center for Autism), Крісті Браун Лофланд (Kristie Brown Lofland) наголошує на тому, що діти з аутизмом є «візуальними освітянами» (visual learners), що робить інформаційні та асистивні технології важливими засобами для їхнього освітнього процесу. Крісті Браун Лофланд пише: «Технології роблять візуальні зображення

більш доступними для дітей з аутизмом, водночас комп'ютерна графіка привертає їхню увагу та утримує її» [23].

Дослідження виявили, що комп'ютеризовані методи навчання є більш результативними для дітей з аутистичними розладами порівняно з класичними підходами. Особи з аутизмом знаходять взаємодію з комп'ютерами або планшетами менш напруженою та більш привабливою, ніж спілкування з іншими людьми, і показують вищу зосередженість та продуктивність під час використання цифрових пристроїв та спеціалізованих додатків для вдосконалення навичок у порівнянні з традиційними методами [31]. Впровадження передових інформаційних технологій у процес навчання дітей з аутизмом дозволяє ефективно інтегрувати останні досягнення ІТ-сектору в практики соціалізації та навчання осіб з особливими освітніми потребами. Детальний аналіз світового досвіду застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні осіб з аутизмом може сприяти розробці класифікації ІКТ-інструментів для цієї категорії дітей та визначенню найобіцяючих напрямків розвитку означеної галузі.

Роль сучасних інформаційних технологій у освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з аутизмом, був детально проаналізований дослідником N. Tortosa в роботі «Допоможні технології для дітей з поведінковими спектрами аутиста: інструкція для вчителів» [22], важливість інформаційних комп'ютерних технологій описали дослідники T. Takeo та ін. [32]. Окрім цього, інформаційні технології відіграють ключову роль у наданні дітям з аутизмом впевненості у соціальних ситуаціях. Згідно з публікацією «Huffington Post 2015» [32], цифрові технології сприяють соціалізації дітей з аутизмом, а спеціальний педагог Кетрін де Брос наголошує на їхній потужній ролі як допоміжного інструмента. Ріта Джордан та колеги з Бірмінгемського університету у своєму дослідженні [30] акцентують на ефективності освітніх стратегій для дітей з аутистичним спектром, підкреслюючи значення технологій та інклюзивної освіти. Проте дослідник С.Пауел [29] вказує на потенційні ризики, асоційовані з використанням ІКТ, зокрема на можливість поглиблення ізоляції осіб з аутизмом через інтенсивне користування комп'ютерними технологіями. На думку інших дослідників [28], сучасні технології надають можливість глибше зрозуміти світ аутизму, сприяючи розвитку навичок і зниженню рівня тривожності у цієї категорії дітей.

Розробники інформаційних технологій, що спрямовані на підтримку освітнього процесу осіб з аутистичними розладами, повинні приділяти увагу забезпеченню доступності та зручності користування вебресурсами. Це передбачає дотримання стандартів, таких як ISO/IEC40500:2012, рекомендованих Всесвітньою організацією вебконсорціумів (W3C) [27]. Інтеграція принципів універсального дизайну освітнього процесу (UDL), які покликані покращити візуальне представлення навчального матеріалу, також є вкрай важливою [34]. У цьому контексті слід згадати досвід Кембриджського університету, де було створено онлайн-інструменти для підтримки універсального дизайну. Повний опис цих інструментів та їх функціональних можливостей можна знайти в публікації Toolkit Inclusive Design [26].

Незважаючи на заходи державної політики, такі як запровадження посади освітнього омбудсмена з 2019 року, освітні заклади все ще стикаються з недоліками, включаючи відсутність всеохоплюючих методичних рекомендацій, стандартизованої інфраструктури, ресурсів, кваліфікованих педагогів і підтримуючих служб. Брак матеріальної та технічної бази є однією з головних перепон для прогресу в освіті, розвитку грамотності та навичок розуміння у дітей з аутизмом. Організація Об'єднаних Націй (ООН) підкреслює важливість використання допоміжних технологій для підтримки дітей з аутистичними порушеннями у їхніх громадах, з виходом на те, що допоміжні технології можуть збільшити успішність дітей у освітніх закладах.

Визнається, що інформаційно комунікативні технології (ІКТ) та інноваційні освітні методики мають потенціал поліпшити освіту дітей з аутизмом.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) охоплюють застосування спеціалізованого програмного забезпечення та обладнання, такого як кіно- та відеотехніка, комп'ютери та телекомунікаційні системи, у процесі обробки та передачі інформації.

Втілення інформаційних технологій в освітні процеси закладів дошкільної освіти, особливо інклюзивних, є ключовим для внесення позитивних змін у освітній процес. Це дозволяє дітям із особливими освітніми потребами, зокрема аутистам активно включатися в освітній та виховний процес, долаючи при цьому будь-які функціональні перешкоди. Завдяки інформаційним технологіям, діти з аутистичними порушеннями отримують доступ до широкого спектру навчальних ресурсів

та матеріалів, що також надає їм змогу продемонструвати власні академічні досягнення [7].

Використання інформаційних технологій в корекційній роботі з дітьми з аутистичними порушеннями має переваги:

- підвищення мотивації до корекційних занять;
- організація об'єктивного контролю розвитку та діяльності дітей;
- розширення сюжетного наповнення традиційної ігрової діяльності;
- можливість швидкого створення власного дидактичного матеріалу;
- візуалізація акустичних компонентів промови;
- розширення спектра невербальних завдань.

За спостереженнями спеціальних педагогів, впровадження комп'ютерних технологій у освітній процес дітей-аутистів сприяє значному поліпшенню спеціалізованого освітнього процесу. Це стає можливим завдяки тому, що технології дозволяють індивідуалізувати освітній процес в групових умовах, підвищуючи рівень мотивації вихованців до навчання порівняно з традиційними методами. Такий інноваційний підхід дозволяє забезпечити кожній дитині в групі належну кількість навчального матеріалу, з урахуванням її особистих потреб, темпу роботи та рівня потребованої підтримки [4].

Багатофункціональне навчальне використання комп'ютера та його реальний вплив на корекційно-розвивальний процес дітей із аутистичними порушеннями науково обґрунтовано та доведено сучасною практикою в спеціальній педагогіці [8].

На сьогодні Україна спрямовує зусилля на впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, віддаючи перевагу SMART-технологіям у останні роки [9]. Важливість застосування цифрових засобів для розвитку та освіти дітей з аутизмом залишається актуальною. Зокрема, В. Андруник, Т. Шестакевич [2], К. де Брос [2], Н. Аресті-Бартоломе, Б. Гарсія-Заперайн [3], та ін., вважають, що цифрові технології можуть служити потужними помічниками для соціалізації та розвитку комунікаційних навичок, створюючи безтривожні середовища, де діти з аутизмом почуваються впевнено, взаємодіючи з гаджетами. При цьому визнається ризик, що ІКТ може призводити до більшої ізоляції дітей з аутизмом, але згідно з об'єктивними дослідженнями, побічні ефекти від засобів цифровізації зустрічаються рідко [9].

В. Андруник та Т. Шестакевич класифікують технології, що лежать в основі розробки ігрових

застосунків для дітей з розладами аутистичного спектра, на наступні категорії: мобільні платформи, такі як смартфони та планшети iPad; системи віртуальної реальності; розробки у сфері робототехніки [2].

Завдяки використанню спеціалізованих застосунків, для навчання дітей з аутизмом, спілкування та традиційне навчання більше не є віддаленими можливостями для дітей. За даними дослідження, проведеного Aresti-Bartolome та Garcia-Zapirain у 2014 році, виявлено понад 40% наукових робіт, пов'язаних з аутизмом, що зосереджені на показниках комунікації та взаємодії, тоді як близько 38% досліджень приділяють увагу соціальному навчанню та навичкам імітації [28]. У працях [24] описано схожі методології класифікації інформаційних технологій, що призначені для підтримки освітнього процесу дітей з аутизмом, розділяючи їх залежно від навичок, які ІКТ допомагають розвивати або покращувати. Узагальнюючи, пропонуємо поділяти інформаційно-комунікативні технології супроводу навчання дітей з аутизмом на такі, що підтримуть комунікаційні навички, соціальне спілкування та власне традиційне – академічне – навчання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, освітній процес дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з аутизмом, вимагає індивідуалізованого підходу, що враховує їхні унікальні вимоги та можливості. Це особливо актуально для розвитку комунікаційних та соціальних навичок, які почасти є викликом для дітей-аутистів. У цьому контексті, інформаційно-комунікативні технології відіграють ключову роль, пропонуючи інноваційні та ефективні методи навчання, які можуть бути адаптовані до потреб кожного вихованця.

Використання персональних комп'ютерів, мобільних пристроїв, таких як смартфони та планшети, із спеціалізованими програмами, роботів, а також окулярів доповненої, віртуальної чи змішаної реальності відкриває нові можливості для навчання дітей з аутизмом. Ці технології можуть створювати безпечні та контрольовані середовища, де діти можуть вільно взаємодіяти та навчатися, відтворюючи різноманітні соціальні сценарії без стресу чи тривоги, які можуть супроводжувати реальні соціальні взаємодії.

Інтеракція з аватарами та можливість взаємодіяти з віртуальними чи доповненими учителями дозволяють особам з аутизмом вчитися в більш залучаючому та інтерактивному середовищі, де діти можуть практикувати та вдосконалювати

відповідні навички без ризику або страху перед помилками.

Важливим показником при розробці та впровадженні ІКТ для дітей з аутизмом є необхідність уважного пропрацювання форми, методів подання інформації та візуалізації, щоб зробити освітній контент зрозумілим і доступним для дітей. Окрім того, потрібно враховувати психофізичний

розвиток дітей з аутизмом, адаптуючи технології до конкретних потреб і можливостей кожної дитини.

Перспективою подальших дослідження вбачаємо розвиток і адаптацію нових технологічних засобів для освітнього процесу. З огляду на швидкий розвиток ІКТ, важливо адаптувати новітні технології для використання у спеціальній освіті, зокрема для дітей з аутизмом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алфімов Д.В. Інноваційна освітня система: шляхи відродження. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Київ, 2000. С. 158–160.
2. Андруник В.А., Шестакевич Т.В., Пасічник В.В., Кунанець Н.Е. Інформаційні технології навчання учнів з аутизмом. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Інформаційні системи та мережі. 2018. № 76–88.
3. Запорожченко Ю.Г. Використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти. Інформаційні технології в освіті. Херсон, 2013. № 15. С. 138–145.
4. Качуровська О.Б. До проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні дітей з особливими освітніми потребами. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Київ, 2014. С. 71–75.
5. Колупаєва А.А. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. Київ: А.С.К., 2012. 308 с.
6. Концепція розвитку інклюзивного навчання в Україні: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01 жовтня 2010 р. № 912. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-nklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення: 21.04.2024); Концепція розвитку інклюзивної освіти. Дефектолог. 2010. № 3. С. 3–5.
7. Кочина Л.П., Кузьменко В.У., Кудикіна Н.В. та ін.; наук. кер. Проскура О.В. Дитина: програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 р. Київ: Університет, 2012. 492 с., с. 164.
8. Мороз Б. Упровадження нових інформаційних технологій в умовах інклюзивної системи навчання. Дефектологія. 2010. № 2. С. 28–30.
9. Носенко Ю., Гета А., Заїка В., Коваленко В., 2018. Носенко Ю.Г., Матюх Ж.В. Стан використання мультимедійних технологій вихователями вітчизняних дошкільних навчальних закладів у роботі з інклюзивною групою. Інформаційні технології і засоби навчання. № 1 (57). 2017. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itl/article/view/1523/1131> (дата звернення: 21.04.2024).
10. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 28 грудня 2007 р. № 107–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14> (дата звернення: 21.04.2024).
11. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.06.2001 р. № 2628–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 21.04.2024).
12. Про затвердження концепції розвитку інклюзивного навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01 жовтня 2010 р. № 912. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-nklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення: 21.04.2024).
13. Про організацію діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти: Лист Міністерства освіти і науки України від 13 листопада 2018 р. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/48151/> (дата звернення: 21.04.2024).
14. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> (дата звернення: 21.04.2024).
15. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 19 грудня 2017 р. № 2249–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12> (дата звернення: 21.04.2024).
16. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 21.04.2024).
17. Про порядок організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 21.04.2024).
18. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України від 5 жовтня 2005 р. № 2961–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15> (дата звернення: 21.04.2024).
19. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 року № 2671–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 21.04.2024).

20. Проблема аутизму в світі і Україні. Режим доступу: <http://autism.in.ua/uk/pro>
21. Черніченко Л.А. Професійна підготовка логопеда в умовах глобалізації інклюзивної освіти. Інтернаціоналізація вищої освіти України: концептуальні засади, здобутки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15–16 грудня 2017 року). Вінниця, 2018. С. 280–283.
22. Aresti-Bartolome, N.; Garcia-Zapirain, B. Technologies as Support Tools for Persons with Autistic Spectrum Disorder . *International Journal of Environmental Research and Public Health*. Available online: www.mdpi.com/journal/ijerph (дата звернення: 21.04.2024).
23. How prevalent is autism? – Autism Reading Room. Available online: http://readingroom.mindspec.org/?page_id=6523 (дата звернення: 21.04.2024).
24. Inclusive Design Toolkit. Available online: <http://www.inclusivedesigntoolkit.com/> (дата звернення: 21.04.2024).
25. ISO Homepage. Available online: <https://www.iso.org/standard/58625.html> (дата звернення: 21.04.2024).
26. Izzo, M.V. Universal Design for Learning: Enhancing Achievement of Student with Disabilities . *Procedia Computer Science*. 2012. No. 14. P. 343–250.
27. Jordan, R.; Jones, G.; Murray, D. Educational Interventions for Children with Autism: A Literature Review of Recent And Current Research. Available online: <http://dera.ioe.ac.uk/15770/1/RR77.pdf> (дата звернення: 21.04.2024).
28. Powell, S. The use of computers in teaching people with autism . In *Autism on the Agenda: Papers from a National Autistic Society Conference (NAS '96)*. London, 1996.
29. Sailors, E., Coopin, M. & Marden, J. (updates) iPhone, iPad and iPod touch Apps for (Special) Education. Available online: <https://emedea.it/centro-ausili/images/pdf/24470331-iPhone-iPad-and-iPod-touch-Apps-for-Special-Education.pdf> (дата звернення: 21.04.2024).
30. SMART-ASD: Matching Autistic People with Technology Resources. Available online: <https://www.futurelearn.com/courses/supporting-autism> (дата звернення: 21.04.2024).
31. Takeo, T., Toshitaka, N., Daisuke, K. Development application softwares on PDA for autistic disorder children . *IPSJ SIG Tech. Rep.* 2007. No. 12. P. 31–38.
32. Tortosa Nicolás, F. Tecnologías de ayuda en personas con trastornos del espectro autista: guía para docentes. Colegio Público de Educación Especial para Niños Autistas "Las Boqueras". Available online: <http://diversidad.murciaeduca.es/tecnoneet/docs/autismo.pdf> (дата звернення: 21.04.2024).
33. The Technology That's Giving Students With Autism a Greater Voice. Available online: https://www.huffingtonpost.com/2015/04/20/teaching-technologyautism_n_6865030.html (дата звернення: 21.04.2024).
34. What is autism? – Available online: <https://www.autism.org.uk/about/what-is.aspx> (дата звернення: 21.04.2024).
35. 3 Ways Assistive Technology Can Help Students with Autism. Available online: <https://edtechmagazine.com/k12/article/2016/08/3-ways-technology-can-help-students-autism> (дата звернення: 21.04.2024).